

تأثیر متقابل رفاه اجتماعی و کاهش جرم در جامعه

(تاریخ دریافت ۱۴۰۲/۰۷/۱۱ تاریخ تصویب ۱۴۰۲/۰۹/۱۶)

دکتر حسین یاراحمدی^۱

محمدتقی جامعی نژاد

چکیده

رفاه اجتماعی تعبیری است که بیشتر به یک وضعیت چند جانبه اقتصادی، اجتماعی و سیاسی معطوف است و حفظ شأن انسانها و مسئولیت پذیری جامعه در قبال آن و ارتقای توانمندی کلیت جامعه در عرصه های فردی و جمعی از اهداف اساسی آن است. وقوع جرم علت های مختلفی دارد و به همین علت تمام دستگاه های اجرایی می توانند در زمینه کاهش جرم در کشور نقش بسزایی داشته باشند. در این رابطه بدیهی است وقوع جرم در کشور از عوامل اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی متفاوت نشأت می گیرد که یکی از آنها مسئله رفاه اجتماعی است. بدون شک هر چه اقتصاد ما آرام تر باشد اشتغال بیشتر و فقر کمتری را شاهد هستیم. چرا که یکی از دلایل وقوع جرم نبود رفاه اجتماعی در کشور است. با این تفاسیر در مقاله حاضر قصد داریم به تأثیر متقابل رفاه اجتماعی و کاهش جرم در جامعه بپردازیم. روش تحقیق از نوع تحلیلی-توصیفی است و ابزار گردآوری اطلاعات و داده ها فیش برداری و بهره از روش کتابخانه ای می باشد.

واژگان کلیدی: رفاه اجتماعی، کاهش جرم، فقر، مشکلات اقتصادی، افزایش بزهکاری،

وزارت کار و رفاه اجتماعی

^۱ نویسنده مسئول

بخش اول: بررسی و شناخت پیشگیری از جرم و محدوده آن

پیشگیری از جرم از اصطلاحات حقوق جزا بوده و در معنای وسیع خود شامل اقدامات کیفری و غیر کیفری مانند: پیشگیری وضعی و اجتماعی که برای خنثی کردن عوامل ارتکاب جرم و کاهش بزهکاری می شود ولی در مفهوم مضیق پیشگیری فقط تدابیر غیر کیفری را شامل می شود. با توجه به معیارهایی که برای پیشگیری از جرم وجود دارد می توانیم پیشگیری را چنین تعریف کنیم: «مجموعه اقدام های سیاست جنایی به استثنای اقدام های کیفری، که غایت و هدف انحصاری یا لاقط جزئی از آن اقدامات، محدود کردن امکان وقوع مجموعه ای از جرایم باشد.»

محدود کردن امکان وقوع جرم از سه طریق امکان پذیر است:

- ۱- غیر ممکن کردن ارتکاب جرم؛
 - ۲- اجتناب کردن از ارتکاب جرایم؛
 - ۳- کاهش احتمالات ارتکاب آن جرایم؛
- این تعریف دارای چند رکن می باشد:
- ۱- مجموعه اقدامات به استثناء اقدامات کیفری؛
 - ۲- هدف مطلق و نسبی پیشگیرانه جرایم؛
 - ۳- مجموعه ای از جرایم.

نظام کیفری و مداخله آن به مناسبت وقوع جرم، از شمول پیشگیری خارج است. زیرا پیشگیری یک امر کنشی است و جلوی ارتکاب جرم را می‌گیرد، حال آنکه نظام کیفری ماهیتاً بعد از وقوع جرم مداخله می‌کند و جنبه واکنشی دارد. مداخله نظام کیفری، اعمال مجازات، حضور پلیس در جامعه و تشریفات دادرسی قضایی نیز بی‌تردید در پیشگیری از جرم نقش دارد، لکن این پیشگیری ناشی از عبرت‌آموزی مجازات‌هاست که در قالب جرم‌شناسی حقوقی قابل توجه است. حال آنکه در پیشگیری، اقداماتی مدنظر است که قبل از وقوع جرم بکار گرفته می‌شوند. پیشگیری فردی از تکرار جرم نیز از شمول جرم‌شناسی پیشگیرانه خارج است. به عبارت دیگر، پیشگیری فردی از جرم‌زمانی اعمال می‌شود که محکومیتی صورت گرفته و به دنبال جلوگیری از سقوط مجدد محکوم علیه در ورطه بزهکاری اعمال می‌شود. کلیه اقداماتی که نسبت به افراد در معرض خطر ارتکاب جرم هم اجرا می‌شود، در قالب جرم‌شناسی بالینی قرار می‌گیرد. خسارت‌زدایی از بزه‌دیدگان (مهرداد، ۱۳۸۱) و امدادسانی نیز در چارچوب جرم‌شناسی پیشگیرانه قرار نمی‌گیرد. زیرا این اقدامات بعد از وقوع جرم صورت می‌گیرد. کمک‌رسانی به بزه‌دیده در جهت بازپروری مجنی علیه اعمال می‌شود و این هم در چهارچوب جرم‌شناسی بالینی صورت می‌گیرد.

بخش دوم: فایده و امکان پیشگیری از جرم

پیشگیری از بزهکاری به تولد جرم‌شناسی برمی‌گردد، خصوصاً به دیدگاه‌های انریکو فری. بر اساس دیدگاه‌های فری، پیشگیری از جرم همانقدر اهمیت دارد که سرکوبی جرم، تا آنجا که وی هم عرض‌های کیفر، جانشین‌ها و قائم‌مقام‌های کیفری را مطرح می‌کرد. سرکوبی صرف کافی نیست. بدین ترتیب، فری جمله معروف «پیشگیری بهتر از سرکوبی است» را مطرح کرد.

امروزه حقوقدانان جزم گرا و نیز بعضی از دولت مردان انتقادهایی به پیشگیری مطرح کرده اند و معتقدند که پیشگیری توجیه علمی ندارد. به هر صورت چنانچه هر گونه اقدامی در جهت پیشگیری از وقوع جرم و افزایش امنیت جامعه با برنامه ریزی، سازماندهی و هماهنگی در بین متولیان امنیت و افراد جامعه از دیدگاه کارشناسانه، علمی و تخصصی صورت پذیرد و هدایت، نظارت و کنترل بر این اقدامات از مسیر تخصصی باشد و از نظرات این کارشناسان بهره گرفته شود یقیناً شاهد نظم اجتماعی - کاهش جرائم - آرامش جامعه - افزایش خلاقیت و نوآوری - پیشرفت و توسعه جامعه - دسترسی به امکانات و تجهیزات مدرن و پیشرفته و در نهایت امنیت عمومی بالائی خواهیم بود. پیشگیری از وقوع جرم و آسیب های اجتماعی فواید زیادی دارد من جمله هزینه های پیشگیری با کاهش جرم و ناامنی و معضلات دیگر را جبران می کند و موجب کاهش بی عدالتی می شود، کاهش هزینه های اجتماعی و افزایش اعتماد عمومی را به همراه دارد.

بند اول: اصول حاکم بر امکان پیشگیری از جرم

بر اساس پایه های عملی و تجربی، می توان گفت که شخصیت انسان ها قابل تغییر است و بنابراین، با مداخله محیط خارجی می توانیم واکنش شخصیتی را تغییر دهیم. شخصیت مانند مومی است که می توان به آن شکل داد. قسمتی از شخصیت ما در خصوصیات ذاتی و قسمت دیگر در خصوصیات اکتسابی قرار می گیرد. اهمیت تعلیم و تربیت در خصوص اطفال و نوجوانان نمونه بارز تغییرپذیری شخصیت است. شخصیت افراد در جامعه و خانواده و مدرسه شکل می گیرد. بزرگسالان قادرند در تماس با محیط اجتماعی شخصیت خود را تغییر دهند. بنابراین اصل اول، تغییرپذیری شخصیت افراد است و اصل دوم که امکان پیشگیری را نشان

می‌دهد، این است که فضاهای اجتماعی قابل تغییر هستند. رفتار ما همواره بر شرایط و زمینه^۱ تأثیر می‌گذارد. تأثر انسان از این فضاها گاه اتفاقی و گاه عالمانه است. اما اصل سوم در ساز و کار گذار از اندیشه به عمل، ما شاهد کنش متقابل یا تعاملی میان شخصیت فرد و وضعیت هستیم درواقع، این تعامل شخصیت و وضعیت است که به جرم تبدیل می‌شود. اگر در شخصیت تغییر ایجاد کنیم، تعامل تفاوت پیدا خواهد کرد. پس با توجه به اصل فوق ممکن است پیشگیری اتفاق بیفتد یا نیفتد. چون تعامل بین شخصیت و وضعیت یکی نیست. حال با توجه به این که پیشگیری ممکن است، موانع این پیشگیری چیست؟ با توجه به اصول فوق، نباید تصور کرد که پیشگیری بطور مطلق امکان دارد، بلکه برعکس، مطالعات ارزیابی کننده از اعمال روش‌های پیشگیرانه نشان می‌دهد که لااقل در مورد این دلایل محدودیت‌هایی نیز وجود دارد.

بند دوم: محدودیت‌ها و موانع پیشگیری از جرم

مانع اول، مربوط به خود جرایم است. همه جرایم را نمی‌توان بطور مساوی و برابر از طریق پیشگیری و روش‌های مختلف پیشگیرانه در جرم‌شناسی کاهش داد. بعضی جرایم را صرفاً می‌توان از طریق سرکوبی و مجازات جلو ارتکاب‌شان را گرفت. جرایمی مثل تروریسم، آدم‌کشی یا قتل دسته جمعی، غالباً با مجازات شدید می‌توان از وقوع آنها جلوگیری نمود. برعکس، جرایمی وجود دارد که با روش‌های پیشگیرانه می‌توان جلو ارتکاب آنها را گرفت. اما با توجه به تنوع جرایم، پیشگیری‌ها به تنهایی کافی نیستند. مانع دوم مربوط به افراد است. یعنی، مجرمین بالقوه، که عده‌ای از انسان‌ها هستند، نسبت به اقدامات پیشگیرانه حساسیت مثبت

^۱ context

دارند، یعنی پیشگیری نسبت به آنها کارساز است. اما در مقابل، واکنش بعضی مردم نسبت به پیشگیری، چه از لحاظ روحی یا شخصیتی، ناچیز و اندک است. عده‌ای از افراد مصمم به ارتکاب جرم هستند. در خصوص افراد مصمم به ارتکاب جرم اصطلاح «ابر بز هکار» گفته شده است. اما افراد دیگری نیز وجود دارد. که از نظر روانی و جسمانی پیشگیری نسبت به آنها اثری ندارد. مانع سوم مربوط به روش های پیشگیری است. همه روش های پیشگیری اعتبار مساوی ندارند. بعضی روش ها اگر موثر باشند، هزینه سنگینی را به دنبال دارند، بطوری که هزینه های مصروف در این روش ها بیش از صرفه جویی جلوگیری از ارتکاب جرم است. بعضی روش های پیشگیری تالی فاسد دارند. بعضی دیگر بز هکاران بالقوه را با فزونی آشنا می کنند که بعداً پیشگیری را خنثی می کنند و بعضی از پیشگیری ها احساس امنیت را خدشه دار می کنند. مانع چهارم این است که بعضی از انواع پیشگیری ها منجر به پیشگیری از جرم نمی شود، بلکه منجر به جایی جرم می شود. این جابه جای ی گاه در زمان و مکان و گاه در ماهیت جرم صورت می گیرد. مانع پنجم جنبه حقوق بشری دارد. بدین معنا که بعضی روش های پیشگیری از جرم منجر به ایجاد محدودیت هایی در آزادی رفت و آمد افراد می شود، به خلوت افراد و بعضی از اصول حقوق بشر لطمه می زند. مثلاً گشت های پلیس با خلوت افراد منافات دارد و ممکن است به خلوت افراد تجاوز شود (حسین غلامی، ۱۳۷۹). مانع و محدودیت ششم این است که پیشگیری در بادی امر مجازات و سرکوبی را از کنترل جرم خارج می کند، یعنی دورنمای مجازات را زایل می کند، حال آنکه در واقع پیشگیری باید زمینه ای باشد برای استفاده احتمالی از مجازات. به عبارت دیگر، تأثیر پیشگیری بدون وجود دورنمای مجازات و عدالت کیفری اندک و محدود است. یعنی اگر پیشگیری شکست خورد، باید جامعه بداند که خلع سلاح نیست و سلاحی به نام کیفر دارد. بنابراین به عنوان نتیجه گیری می توان گفت که

پیشگیری و مجازات مکمل یکدیگر هستند. یک نوع جدل و دیالگ بین آنها وجود دارد. مجازات پشوانه تعلیم و تربیت است. مجازات و اقدامات پیشگیرانه باید در حد تعادل باشد. بحث ما در پیشگیری این است که در صورت عدم تأثیر آن در کاهش جرم، با اعمال مجازات از جامعه حمایت شود. پیشگیری مستغنی از مجازات نیست، بلکه مهم تعادل بین پیشگیری و مجازات است. حقوق کیفری و حقوق پیشگیری مکمل یکدیگر هستند و از لحاظ ترتیب باید بدو پیشگیری اعمال شود و سپس در صورت عدم کارآیی، حقوق جزا وارد عمل شود.

بخش سوم: نگاهی به شاخصهای تحقق چشم‌انداز وزارت رفاه و تأمین اجتماعی

بند اول: عنوان شاخص رفاه اجتماعی

رسیدن به رفاه اجتماعی هدف کلیه سازمانها و نهادهای حمایتی است. برخی از سازمانهای تابعه وزارت رفاه و تأمین اجتماعی با تشخیص اقشار آسیب‌پذیر اجتماعی مثل کودکان، جوانان، زنان، کهنسالان و... در لوای خدمات حمایتی که عمدتاً (بهداشتی - اقتصادی آموزشی) می‌باشد سعی در تأمین نیازهای این قشر از جامعه را دارند تا در ورای فعالیت‌های خویش بتوانند رفاه اجتماعی را برای این دسته از افراد فراهم نمایند. در مورد روش محاسبه میزان رفاه اجتماعی در سطح جامعه باید به روش زیر عمل کرد:

الف: فرمول محاسباتی و تعریف مفهوم آن

معاونت نظارت راهبردی ریاست جمهوری و وزارت رفاه و تأمین اجتماعی در دوره زمانی یکساله با این فرمول $W=N(1-G)$ اقدام به سنجش شاخص رفاه اجتماعی می‌کند منظور از ضریب (G) شاخص نابرابری درآمد است که از منحنی لورنز به دست می‌آید و هر سال توسط

بانک مرکزی و معاونت نظارت راهبردی ریاست جمهوری برای کل کشور محاسبه و اعلام می شود و مساوی صفر و در صورتی که توزیع درآمد کاملاً نابرابر باشد این ضریب مساوی یک است. هرچه این ضریب کوچکتر باشد بیانگر آن است که درآمد عادلانه تر توزیع شده است.^۱

ب: فرآیند محاسبه شاخص

۱- احصاء تولید ناخالص ملی از طریق حسابهای ملی

۲- تعیین تعداد جمعیت کشور از طریق سالنامه آماری

۳- محاسبه ضریب از طریق استفاده از آمارهای هزینه و درآمد خانواده ها

بند دوم: عنوان شاخص آسیب های اجتماعی

منظور از آسیب اجتماعی این است که هرگاه در یک نظام اجتماعی رفتاری به طور مشخص با هنجارهای اجتماعی تعارض پیدا کند آسیب اجتماعی نامیده می شود. (گلشنی، فومنی)

بند سوم: فرمول محاسباتی و فرآیند محاسبه شاخص

وزارت رفاه و تأمین اجتماعی در دوره زمانی یک ساله به محاسبه میزان شیوع آسیب های اجتماعی می پردازد به این صورت که رویدادهای هریک از آسیب های اجتماعی را در هر هزار نفر مورد بررسی قرار می دهد.

^۱ منظور از درآمد سرانه N حاصل تقسیم ناخالص داخلی به جمعیت کشور است.

• شیوع طلاق

طلاق نه تنها خود یک آسیب روانی- اجتماعی محسوب می شود، بلکه پی آمدهای حاصل از آن به افزایش آسیب های روانی- اجتماعی همچون اعتیاد، روسپیکری، بی سرپرستی فرزندان، خودکشی، افزایش زنان، کودکان خیابانی و... منجر می گردد با این حال وجود آمار و اطلاع دقیق، صحیح و بهنگام پایه و اساس تمام تصمیم گیری های مدیریتی در هر سطح از نظام یا سازمان می باشد در این راستا وزارت رفاه تعداد رویدادهای طلاق ثبت شده در بازه زمانی یک ساله را بر تعداد کل زوجین در همان بازه زمانی تقسیم و بدین ترتیب شیوع طلاق محاسبه می شود.

• شیوع اعتیاد

اعتیاد یعنی وابستگی به مواد قابل سو مصرف به نحوی که این وابستگی خلل عملکرد طبیعی فرد باشد که زیانهای قابل توجهی به جامعه جهانی به لحاظ از دست رفتن بهره وری، انتقال بیماری های عفونی، مشکلات خانوادگی و اجتماعی، افزایش جرم و تخصیص مراقبت های بهداشتی و درمانی تحمیل می کند هم ایمنی فرد را به خطر می اندازد و هم کیفیت زندگی وی را کاهش می دهد. امروز با چشمانی کشور می پذیریم که در کشور ما نیز مثل هر مکان دیگر دنیا این مشکل اجتماعی وجود دارد هنر آن است که هم پایایی زمان ساز و کاری پویا برای شناسایی ماهیت تغییر پذیر و عوامل تأثیرگذار بر روند آن را رد پیش گیریم و تمامی سعی در پیشگیری از این بلای خانمان سوز خلاصه گردد. تعداد مورد ابتلا به اعتیاد در هر سال از طریق مطالعه در جامعه مورد نظر تعیین خواهد شد و سپس با تقسیم این تعداد بر کل افراد جامعه شیوع اعتیاد محاسبه می شود با توجه به اینکه می توان از تعیین محدوده سنی، جنسی و... برای

اعتیاد صرف نظر کرد N مساوی کل افراد جامعه است و همینطور برای سنجش میزان جرائم مربوط به اعتیاد موادمخدر از این فرمول استفاده می شود. یعنی تعداد جرائم مربوط به موادمخدر ثبت شده در بازه زمانی یک ساله بر تعداد کل جمعیت در همان بازه زمانی تقسیم و بدین ترتیب شیوع جرائم مربوط به موادمخدر محاسبه می شود.

• شیوع اقدام به خودکشی

اقدام به خودکشی عملی است آگاهانه و عمدی که اشخاص معمولاً به منظورهایی از وضعیتی دشوار و غیرقابل تحمل به آن اقدام می کنند فرمول محاسباتی به این صورت می باشد یعنی تعداد موارد اقدام به خودکشی ثبت شده در بازه زمانی یک ساله بر تعداد کل جمعیت در همان بازه زمانی تقسیم و بدین ترتیب شیوع اقدام به خودکشی محاسبه می شود و همینطور می توان تعداد رویدادهای موردنظر را در مقیاس ۱۰/۰۰۰ یا ۱۰۰/۰۰۰ نفر نیز گزارش نمود. همه افراد می توانند در شرایط ویژه در معرض خطر خودکشی قرار بگیرند اما برخی از گروه ها مثل کودکان، نوجوانان، سالمندان و زنان در اقدام به خودکشی موفق درصد بالایی را به خود اختصاص داده اند در این خصوص تعداد موارد خودکشی ثبت شده در بازه زمانی یکساله بر تعداد کل جمعیت در همان بازه تقسیم و بدین ترتیب شیوع خودکشی موفق محاسبه می شود.

• شیوع کودک آزاری

سلامت کودکان و نوجوانان یکی از اولویت اصلی در همه ی کشورهاست. زیرا نام آنان امروز است و فردا برای پاسخگویی به نیازهای آنان خیلی دیر است. در عین حال نام دیگر آنان «فردا» است چون آینده هر کشور متکی به آنان است. از آسیبهایی که از کودک آزاری بروز

می‌نماید می‌تواند به پرخاشگری، اختلال در حافظه و اختلالات گفتاری، اختلال در رشد ذهنی و احساس حقارت اشاره نمود. بنابراین داشتن آمار دقیق و صحیح می‌تواند در پیشگیری از بروز انواع کودک آزاری (جسمی، جنسی، غفلت و بی‌توجهی عاطفی) و تدوین برنامه‌ها و تصمیم‌گیری‌های مدیریتی پایه و اساس قرار گیرد برای محاسبه شیوع کودک آزاری وزارت رفاه تعداد موارد کودک آزاری ثبت شده در بازه زمانی یک ساله بر تعداد کل جمعیت در همان بازه زمانی را مورد بررسی و ارزیابی قرار می‌دهد.

بخش چهارم: مسائل و موضوعات استراتژیک وزارت رفاه و تأمین اجتماعی با رویکرد پیشگیری از بزهکاری

بند اول: در حوزه عمومی

الف: تلاش در تشکیل سامانه جامع اطلاعاتی در حوزه رفاه و تأمین اجتماعی

وجود آمار و اطلاعات دقیق، صحیح و بهنگام پایه و اساس تمام تصمیم‌گیری‌های مدیریتی در هر سطح از نظام یا سازمان می‌باشد. در این زمینه حوزه رفاه و تأمین اجتماعی دچار عدم انسجام و پراکندگی در آمار و اطلاعات به ویژه در سه بخش بیمه‌ای، حمایتی و امدادی می‌باشد، لذا اطلاعات پایه موردنیاز در زمینه فقر، تعداد افراد زیر خط فقر، رفاه و تأمین اجتماعی، جرایم و... به منظور برنامه‌ریزی و تصمیم‌گیری صحیح وجود ندارد. مشکل دیگر وجود هم‌پوشانی‌های متعدد در حوزه رفاه و تأمین اجتماعی و نبود ارتباط منسجم و منطقی بین سه حوزه بیمه‌ای، حمایتی و امدادی می‌باشد. به نظر می‌رسد تشکیل سامانه جامع اطلاعاتی در حوزه رفاه و تأمین اجتماعی بتواند امکان پاسخگویی و برنامه‌ریزی صحیح را با توجه به نیازها و امکانات برای گروه‌های هدف فراهم آورد.

ب: تلاش در جهت ایجاد و احیای سرمایه اجتماعی

با توجه به اهمیت و کاربرد فراوان سرمایه اجتماعی و مؤلفه های آن در کیفیت انجام هرگونه فعالیت اجتماعی به ویژه در حوزه رفاه و تأمین اجتماعی و زیانهای ناشی از فقدان این سرمایه که در عواملی چون کارایی و بهره‌وری پایین، تمرکزگرایی و نبود بستر مناسب برای واگذاری امور به مردم متبلور می‌شود، تلاش جهت ایجاد و یا احیای سرمایه اجتماعی در حوزه رفاه و تأمین اجتماعی از کلیدی‌ترین نیازهای این حوزه در جهت اجرای برنامه‌های مدنظر است. (سرمایه اجتماعی منبعی است جهت تسهیل و کاهش هزینه کنش جمعی که شامل مؤلفه‌هایی چون اعتماد، انسجام و مشارکت اجتماعی است.)

ج: مهار تورم

وجود تورم اقتصادی و افزایش فزاینده قیمت‌ها طی چندین دهه و به ویژه در سالهای اخیر موجب کاهش قدرت خرید مردم به ویژه در گروه‌ها و اقشار حقوق بگیر و آسیب‌پذیر شده است. این موضوع موجبات افزایش فاصله دهک‌های درآمدی، ناکارآمدی نظام پرداختهای بیمه‌ای و افزایش افراد زیر خط فقر را فراهم و به تبع موجب افزایش آسیب‌های اجتماعی، اعتیاد و... شده است. لذا موضوع تورم و مهار آن می‌تواند اثرات قابل ملاحظه‌ای در کارایی نظام بیمه‌ای و کاهش آسیب‌های اجتماعی داشته باشد.

د: توجه به وضعیت عملکرد در حوزه رفاه و تأمین اجتماعی

هرسازمانی جهت ارتقاء وضعیت عملکرد و بهره‌وری خود نیازمند توجه به ارتقای بهره‌وری منابع انسانی، بهبود ساختار و روش‌های انجام کار، ارتقاء کیفیت مدیریت و استفاده از

فناوری‌ها و تکنولوژی‌های نوین می‌باشد، حوزه رفاه و تأمین اجتماعی از این امر مستثنی نبوده و توجه به موارد فوق می‌تواند کمک شایانی به ارتقاء کارایی و اثربخشی برنامه‌های حوزه رفاه و تأمین اجتماعی نماید.

بند دوم: در حوزه حمایتی و توانبخشی

الف: کنترل آسیب‌های اجتماعی

فقدان آمار و اطلاعات دقیق و به روز، برنامه‌ها و سیاست‌های هماهنگ در زمینه آسیب‌های اجتماعی، زمینه‌های مستعد برای افزایش شیوع و بروز آسیب‌های اجتماعی به دلیل جوان بودن جمعیت و وجود پدیده‌های اجتماعی مهمی همچون مهاجرت فزاینده، شهرنشینی، گسترش مناطق حاشیه نشین و آمار روز افزون آسیب‌های اجتماعی مشاعیه، جرم، خشونت و... از جمله مسائل مهمی هستند که نیازمند رسیدگی به آن در حوزه رفاه و تأمین اجتماعی می‌باشد.

ب: توزیع ثروت و یارانه‌ها

پدیده فقر و توزیع نابرابر درآمد که خود ناشی از عوامل متعددی است بیشتر گریبان‌گیر جمعیتی است که به نوعی متقاضی و یا مشمول دریافت خدمات حمایتی می‌باشند. توزیع نابرابر درآمدها در کشور نشانگر فاصله عمیق سهم درآمدی دهک بالا در مقابل سهم اندک دهک پایین می‌باشد. نکته جالب توجه آن است که دهک‌های پایین درآمدی در سطح کشور غالباً زنان و کودکان و افراد ناتوان می‌باشند و آمارها نشان می‌دهد نسبت هزینه دهک درآمدی دهم به اول ۱۸ برابر و میزان بهره‌مندی سه دهک درآمدی بالا از یارانه‌های پرداختی دولت به میزان حدود ۶۵ تا ۷۵ درصد می‌باشد که نشانگر توزیع کاملاً ناعادلانه درآمدها در بین

دهک های درآمدی می باشد، لذا با توجه به موارد فوق به نظر می رسد هدفمند نمودن یارانه ها، اصلاح نظام مالیاتی و توانمندسازی فقرا می بایست در اولویت اهداف و راهبردها و برنامه های وزارت رفاه و تأمین اجتماعی قرار گیرد.

ج: حمایت از افراد زیر خط فقر و مدیریت صحیح حمایت از آنها

بر طبق آخرین آمار در ایران نزدیک به شش میلیون نفر تحت پوشش نهادهای حمایتی قرار دارند که از این تعداد (۱۶۴۵۹۴۰) خانوار برابر با (۴۱۵۰۵۰۰) نفر تحت پوشش کمیته امداد و (۴۵۶۵۶۵) خانوار برابر با (۱۸۲۶۶۲۰) نفر تحت پوشش سازمان بهزیستی قرار دارند، این آمار تنها افراد تحت پوشش این دو نهاد رسمی را نمایش می دهد و قطعاً تعداد افراد نیازمند به خدمات حمایتی فراتر از این عدد است. وجود افراد پشت نوبت و در حال بررسی برای دریافت خدمات از این نهادهای حمایتی خود مؤید این امر است. طبق آمار سال ۸۵ فقط در کمیته امداد امام خمینی (۶۰۵۶۸) خانوار برابر (۲۰۴۴۲۴) نفر در نوبت حمایت و (۸۵۱۴۷) خانوار برابر با (۳۴۰۵۸۰) نفر در حال تحقیق برای احراز شرایط جهت قرار گرفتن در نوبت خدمات حمایتی قرار دارند. تعداد خانوارهای پشت نوبت بهزیستی نیز در سال ۸۵ تقریباً برابر با (۶۸۰۰۰) خانوار معادل (۲۶۷۰۰۰) نفر است. بنابر آمار موجود و تنها در سال ۸۵ تعداد (۳۸۶۳۲) خانوار به افراد تحت پوشش این دو نهاد حمایتی اضافه شده است که اگر متوسط بعد هر خانوار را ۴ نفر در نظر بگیریم (۱۵۴۵۲۸) نفر را شامل می شود. بدیهی است که بسیاری از افراد نیازمند هم هنوز شناسایی نشده یا از مراکز مردمی تأمین می شوند. آنچه که در این میان نگران کننده است، گسترش روز افزون افراد نیازمند به خدمات حمایتی است که در آن ما شاهد افزایش روزانه تقاضای افراد نیازمند جهت قرار گرفتن در پوشش چتر سازمان های

حمایتی هستیم. وجود رویکردهای سنتی در اداره امور سازمان‌های حمایتی، عدم تناسب بسته‌های خدماتی ارائه شده به افراد تحت پوشش با نیازهای و ضعف رویکرد توانمندسازی از جمله موارد برجسته‌ای است که به گسترش جمعیت زیر پوشش سازمان‌های حمایتی منجر می‌شود به همین منظور تلاش برای از بین بردن این نقاط ضعف و تبدیل آن به نقاط قوت از جمله مسایل اساسی در حوزه رفاه و تدمین اجتماعی است.

د: شناسایی دقیق خانوارهای لازم‌الحمایت

میزان کمک‌های ارائه شده به خانوارهای نیازمند، سطح پایینی از نیازهای معیشتی آنها را فراهم می‌آورد و میزان آن در حدی نیست که بتواند کفاف زندگی روزمره آنها را بدهد. همچنین تعداد زیادی از خانوارهایی که می‌بایست تحت حمایت قرار گیرند به دلیل ضعف در سیستم شناسایی، شناسایی نشده و از هرگونه کمکی محروم هستند.

بند سوم: در حوزه بیمه‌ای

الف: حل مسایل و مشکلات بیمه درمان

از جمله مهمترین موضوعات این حوزه: عدم پوشش همگانی، نحوه تأمین منابع مالی بخش درمان از طریق سرانه، مشکلات مربوط به تعرفه‌ها، تداخل سیاست‌ها و وظایف در حوزه سلامت، عدم برقراری مناسب و متناسب نظام ارجاع و پزشک خانواده و بالا بودن میزان پرداخت از جیب مردم و همچنین رفتار و فرهنگ سلامت در جامعه می‌باشد.

ب: حل مسایل و مشکلات بیمه های اجتماعی

برخورداری از تأمین اجتماعی و بازنشستگی بر اساس قانون اساسی حقیقت همگانی و دولت مکلف است طبق قوانین از محل درآمدهای عمومی و مشارکت های مردمی زمینه بیمه های اجتماعی را برای اتحاد جامعه فراهم نماید در این میان به نظر می رسد صندوق های بیمه ای دارای مسائل و مشکلات عدیده ای همچون ضعف در گسترش پوشش بیمه ای، ساختار و نحوه تأمین منابع مالی و عدم تعادل نسبت مصارف به منابع، موازی کاری و هم پوشانی صندوق های بیمه ای، عدم دریافت به موقع مطالبات صندوق ها از دولت و گهگاه عملکرد حمایتی صندوق های بیمه ای و... موجبات عدم کارایی نظام بیمه و بازنشستگی را فراهم نموده است. لذا یکی از وظایف وزارت رفاه تلاش در حل این مشکلات می باشد.

ج: تعادل منابع و مصارف صندوق های بیمه ای

عدم تعادل منابع و مصارف صندوق های بیمه ای این صندوق ها را با بحران مواجه نموده و در صورت عدم تدوین استراتژی های مناسب جهت ایجاد تعادل در منابع و مصارف این صندوق ها، با توجه به محاسبات صورت پذیرفته مشکلات عدیده ای را برای دولت و بیمه پردازان و مستمری بگیران ایجاد خواهد نمود.

بند چهارم: حوزه امدادی

یکی از حوزه های فعالیت وزارت رفاه و تأمین اجتماعی با توجه به قانون ساختار حوزه امدادی می باشد. افزایش روز افزون حوادث و بلایای طبیعی و افزایش افراد آسیب پذیر از آن، هم پوشانی ها و تعدد سازمان های متولی امداد و نجات در کشور و عدم اتخاذ رویکردهای

پیشگیرانه در این حوزه، ضعف هماهنگی و همکاری‌های بخشی و بین بخشی و موازی کارها و مشخص نبودن جایگاه وزارت رفاه و تأمین اجتماعی در حوزه امدادی از جمله مسائل این حوزه می‌باشد. لذا به نظر می‌رسد تشکیل سازمان مدیریت بحران و تفکیک منسجم وظایف دستگاه‌های مختلف مسئول در این حوزه و تشکیل ستادهای هماهنگی در حوزه‌های مختلف زیرمجموعه سازمان مدیریت بحران بتواند موجبات ارتقای بهره‌وری مدیریت بحران کشور و به تبع آن کاهش آسیب‌های ناشی از حوادث و سوانح طبیعی را فراهم آورد.

بخش پنجم: رویکرد وزارت رفاه و تأمین اجتماعی به پیشگیری از جرم با مذاقه در جایگاه آسیب‌های اجتماعی در قوانین

به موضوع آسیب‌های اجتماعی در قوانین مختلف بطور مستقیم و غیرمستقیم توجه شده که در ذیل به برخی از آنها اشاره می‌شود:

الف: قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران

در قانون اساسی به موضوع آسیب‌های اجتماعی توجه شده که در ذیل به برخی از اصول آن اشاره می‌شود.

از آنجا که خانواده واحد بنیادی جامعه اسلامی است همه قوانین و مقررات و برنامه‌ریزی‌های مربوط باید در جهت آسان کردن تشکیل خانواده پاسداری از قداست آن و استقرار روابط خانوادگی بر پایه حقوق و اخلاق اسلامی باشد.

ب: اصل بیست و یکم

دولت موظف است حقوق زن را در تمام جهات با رعایت موازین اسلامی تضمین نماید و امور زیر را انجام دهد:

- ایجاد زمینه های مساعد برای رشد شخصیت زن و احیای حقوق مادی و معنوی او
- حمایت مادران به خصوص در دوران بارداری و حضانت فرزند و حمایت از کودکان بی سرپرست
- ایجاد دادگاه صالح برای حفظ کیان و بقای خانواده
- ایجاد بیمه خاص بیوگان و زنان سالخورده و بی سرپرست
- اعطای قیومت فرزندان به مادران شایسته در جهت غبطه آنها در صورت نبودن ولی شرعی

ج: اصل بیست و نهم

برخورداری از تامین اجتماعی از نظر بازنشستگی، بیکاری، پیری، ازکارافتادگی، بی سرپرستی، در راه ماندگی، حوادث، سوانح و نیاز به خدمات بهداشتی و درمانی و مراقبت های پزشکی به صورت بیمه و غیره حقی است همگانی. دولت مکلف است طبق قوانین از محل درآمدهای عمومی و درآمدهای حامل از مشارکت مردم، خدمات و حمایت های مالی فوق را برای افراد کشور تامین کنند.

د: سند چشم‌انداز توسعه بیست ساله کشور

در سند چشم‌انداز بیست ساله کشور در زمینه آسیب‌های اجتماعی به طور مستقیم و غیر مستقیم تاکیداتی شده است که از جمله آن می‌توان به موارد ذیل اشاره کرد.

۱. مضمون اول سند

جامعه ایران در بیست سال آینده جامعه‌ای توسعه یافته متناسب با مقتضیات فرهنگی، جغرافیایی و تاریخی و متکی بر اصول اخلاق و ارزش‌های اسلامی و انقلابی با تاکید بر مردم سالاری دینی، عدالت اجتماعی، آزادی‌های مشروع، حفظ کرامت و حقوق انسان‌ها و بهره‌مند از امنیت اجتماعی و قضایی.

۲. مضمون چهارم سند

جامعه ایران در بیست ساله آینده جامعه‌ای است برخوردار از سلامت، رفاه، امنیت غذایی، تامین اجتماعی، فرصت‌های برابر، توزیع مناسب درآمد، نهاد مستحکم خانواده به دور از فقر و فساد و تبعیض.

ه: سیاست‌های کلی برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران در بخش‌های مختلف سیاست‌های کلی برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران نیز به موضوع سند آسیب‌های اجتماعی توجه شده که برخی از آنها عبارتند از:

بخش امور اجتماعی، سیاسی، دفاعی، امنیتی

- تلاش در جهت تحقق عدالت اجتماعی و ایجاد فرصت های برابر و ارتقای سطح شاخص هایی از قبیل آموزش، سلامت، تامین غذا، افزایش درآمد سرانه، مبارزه با فساد.

- تقویت نهاد خانواده و جایگاه زن در آن.

- فراهم کردن محیط رشد فکری و علمی و تلاش در جهت رفع دغدغه های شغلی، ازدواج، مسکن و آسیب های اجتماعی آن.

توسعه نظم و امنیت عمومی و پیشگیری و مقابله موثر با جرائم و مفسدات اجتماعی و امنیتی از طریق تقویت و هماهنگی دستگاه های قضایی امنیتی و نظامی و توجه جدید در تخصیص منابع به وظایف مربوط به اعمال حاکمیت بخش امور فرهنگی، علمی و فناوری.

اعتلاء و عمق و گسترش دادن معرفت و بصیرت دینی بر پایه قرآن و مکتب اهل بیت (ع)

- استوار کردن ارزش های انقلاب اسلامی در اندیشه و عمل

- تقویت فضایل اخلاقی و روحیه ایثار و امید به آینده

- برنامه ریزی برای بهبود رفتارهای فردی و اجتماعی.

بخش ششم: سیاست ها و خط مشی های وزارت رفاه و تأمین اجتماعی در خصوص کنترل و پیشگیری از بزهکاری

بعد از توضیح موجود آسیبهای اجتماعی در ایران و همچنین موانع پیشرو برای اصلاح وضع موجود در این بخش رویکرد وزارت رفاه را نسبت به پیشگیری از بزهکاری و همچنین سیاستهای اجرای آنرا مورد بررسی قرار خواهیم داد. با توجه به اینکه این وزارتخانه با الهام از پیشگیری سه مرحله ای (اولیه، ثانویه، ثالث) درصدد پیشگیری از بزهکاری می باشد در این بخش طی سه گفتار به رویکرد وزارت رفاه نسبت به پیشگیری اولیه، ثانویه، ثالث از بزهکاری پرداخته خواهد شد.

بند اول: رویکرد وزارت رفاه و تأمین اجتماعی به پیشگیری اولیه از بزهکاری

دست یافتن به جامعه ای عاری از علل و عواملی که منجر به بروز آسیب های اجتماعی، انحراف و بزهکاری است. از اهداف پیشگیری اولیه (که نسبتاً یک هدف آرمانی محسوب می گردد) می باشد وزارت رفاه و تأمین اجتماعی در تدوین سند طرح جامع در خصوص کنترل و پیشگیری از آسیب های اجتماعی گروه های هدف خود را به صورت عام قرار داده و فعالیتهای خویش را به منظور پیشگیری از کلیه آسیب های اجتماعی (انحرافات و بزهکاری) اعمال می نماید. وصف اولیه در پیشگیری اولیه بدین جهت است که هدف از ارائه فعالیتهای و خدمات، ایجاد بستری مناسب در جامعه، به گونه ای که احتمال بروز عوامل ایجاد انگیزه مجرمانه بوجود نیاید به عبارت دیگر هدف از این مرحله، ایجاد زمینه مناسب بدین شیوه که هیچ یک از افراد جامعه در معرض ارتکاب بزهکاری و انحراف قرار نگیرد. در این قسمت آن دسته از فعالیتهای و خدمات وزارت رفاه مورد بررسی قرار می گیرد که نه در زمینه انحراف و آسیب

خاصی، بلکه در زمینه ی جلوگیری از بروز اکثر آسیب های اجتماعی، اعمال می گردد. در ادامه به توضیح این فعالیت ها می پردازیم.

بند دوم: اولویت ارتقای رفاه و پیشگیری از مشکلات اجتماعی بر کنترل و کاهش مشکلات اجتماعی

فرآیند مقتدرسازی مردم جهت افزایش کنترل بر کیفیت زندگی، رفاه خود و جامعه و بهبود آن است. ارتقای کیفیت زندگی و رفاه اجتماعی یک فرآیند همه جانبه اجتماعی و سیاسی بوده و تنها شامل تقویت مهارتها و توانایی های افراد نیست. بلکه شامل تغییر شرایط اجتماعی، اقتصادی و محیطی به منظور کاهش اثرات نامطلوب شرایط یاد شده بر کیفیت زندگی و رفاه اجتماعی فرد یا جامعه نیز می گردد. این مفهوم با سلامت جسمی و روان شناختی فرد، میزان استقلال وی، روابط اجتماعی هدف کلیه نهادهای حمایتی می باشد از جمله وزارت رفاه و تأمین اجتماعی. این وزارتخانه اولویت قرار دادن رفاه اجتماعی و پیشگیری از مشکلات اجتماعی بر کنترل و کاهش آن را از طریق موارد ذیل ممکن می داند.

۱- تقویت وسایل ارتباط جمعی در زمینه پیشگیری از مشکلات و انحرافات اجتماعی و آسیبهای روانی اجتماعی

۲- تدوین و تصویب سیاستهای مکان کشور به گونه ای که مانع از گسترش مشکلات اجتماعی و موجب ارتقای کیفیت زندگی و رفاه اجتماعی گردد.

۳- تقویت نظام بیمه ای به ویژه در زمینه پوشش خدمات ارتقای و پیشگیرانه

۴- تغییر نگرش مسئولین و جامعه از حذف کامل آسیبهای اجتماعی به کنترل و کاهش آن

۵- اصلاح قوانین مربوط به آسیبهای اجتماعی

در ادامه مطلب خدماتی را که تمام سازمانها و وزارتخانه‌ها از جمله وزارت رفاه و تأمین اجتماعی در جهت ارتقای کیفیت زندگی و رفاه اجتماعی در آحاد جامعه، اراده می‌دهد، مورد بررسی قرار خواهیم داد. امروزه علیرغم ایجاد تغییرات عمیق فرهنگی و تغییر در شیوه‌های زندگی بسیاری از افراد در رویارویی با مسائل و مشکلات زندگی، فاقد توانایی لازم و اساسی هستند و این امر آنها را در مواجهه با مسائل و مشکلات روزمره زندگی آسیب‌پذیر نموده است. دفتر پیشگیری از آسیب‌های اجتماعی که یکی از دفاتر معاونت امور فرهنگی و پیشگیری وزارت رفاه است، با هدف پیشگیری از آسیب‌های روانی-اجتماعی و ارتقای سلامت روانی اجتماعی تشکیل شده است تا از طریق این دفتر بتوان مهارت‌های زندگی را آموزش داده هرگاه مهارت‌های زندگی جوانان در عرصه‌های مختلف، ارتباط با دیگران، حل مشکلات و رهایی از آنها و بالاخص تشکیل خانواده که عدم توجه به آن از مهمترین عوامل بروز آسیب و بزهکاری است. در سطح پایینی قرار داشته باشد موجب بروز روابط احساسی و زودگذر و در نتیجه سست شدن بنیان جامعه خواهد شد. بدین دلیل نیاز به ارائه برنامه‌های مهارت زندگی برای سطوح مختلف افراد جامعه احساس می‌گردد. مهارت‌های زندگی عبارتند از: مجموعه‌ای از توانایی‌هایی که زمینه سازگار و رفتار مثبت را فراهم می‌آورند. این توانایی‌ها فرد را قادر می‌سازند مسئولیت نقش اجتماعی خود را بپذیرد و بدون لطمه زدن به خود و دیگران با خواست‌ها، انتظارات و مشکلات روزانه به شکل مؤثر روبرو شود (قربانیان، ۱۳۸۵) طرح گسترش آموزش مهارت‌های زندگی توسط وزارت رفاه تدوین گشته و متولی اجرای این طرح دفتر پیشگیری از آسیب‌های اجتماعی معاونت امور فرهنگی و پیشگیری سازمان بهزیستی کشور می‌باشد. مهارتها با عناوین ده‌گانه‌ی زیر مشخص می‌شوند که با هدف پیشگیری از

آسیب اجتماعی و ارتقاء سلامت روان در سه مرحله (دانشگاه، مدارس، محیط کار) ارائه می گردد. مهمترین تأثیر که طرح مذکور برجای دارد، تغییر در رفتارهای اجتماعی و رفتار سلامت مانند کاهش استفاده از مواد مخدر کاهش خشونت، کاهش تمایلات خودشی، کاهش تمایلات به سوی بزهکاری و انحراف می باشد. ارائه دهندگان طرح مذکور دفتر پیشگیری از آسیب های اجتماعی و مجریان آن، آموزش و پرورش و واحد بهداشت و تغذیه مدارس می باشد که هر سال با عقد قرارداد بین سازمان بهزیستی کشور و وزارت آموزش و پرورش از ابتدای سال تحصیلی در سراسر کشور اجرا می گردد و برنامه مذکور در مدارس و دانشگاه و محیط کار، توسط کارشناسان آموزش دیده در زمینه های ذیل ارائه می گردد: مهارت های خودآگاهی و همدلی، ارتباطات اجتماعی، ارتباطات بین فردی، مقابله با استرس، مقابله با هیجان ها، حل مسأله، تصمیم گیری، تفکر خلاق، تفکر نقادانه (امین، ۱۳۸۸)

بند سوم: اطلاع رسانی و حساس سازی در زمینه پیشگیری از آسیب های اجتماعی و خطرات ناشی از آن

اطلاع رسانی و حساس سازی در زمینه پیشگیری از آسیب های اجتماعی و خطرات ناشی از آن و بالا بردن سطح آگاهی مردم در زمینه ی انواع آسیب های اجتماعی و خطرات ناشی از بروز آن از مهمترین شیوه پیشگیری اولیه و مقتدر سازی فردی می باشد. در این راستا وزارت رفاه طرحی را به عنوان اطلاع رسانی در زمینه پیشگیری از آسیب های اجتماعی به اجرا درآورده است. طرح مذکور با توجه به لزوم ارتقاء سطح دانش و ایجاد تغییر نگرش فرهنگ و رفتار و بهبود شرایط زیستی، روانی و اجتماعی افراد جامعه به نوبه ی خود نقش بسزایی در تحقق اهداف پیشگیری اولیه دارد. افراد مناطق روستایی و سایر افراد جامعه، در سازمان نهضت

سوادآموزی و مجتمع‌های روستایی گروه هدف طرح مذکور قرار می‌گیرند تا اطلاعات لازم را در راستای افزایش سطح آگاهی جامعه در زمینه‌ی مسائل که منجر به بروز آسیب‌های اجتماعی می‌گردد ارائه دهد تا در نتیجه، شاهد بروز آسیب‌های اجتماعی، انحراف و بزهکاری از قبیل طلاق، اعتیاد، خودکشی، سرقت، کودک آزاری، روسپی‌گری و... نباشیم.

بند چهارم: تقویت ساختاری دستگاه‌های دولتی و غیردولتی فعال در زمینه‌ی کاهش و کنترل مشکلات و آسیب‌های اجتماعی

وظیفه اصلی وزارت رفاه و تأمین اجتماعی در خصوص مقتدرسازی سازمانی (دولتی و غیردولتی) اصلاح و تقویت ساختارهای رفاه اجتماعی می‌باشد که درصدد رفع همپوشانی و کمپوشانی و تقویت فناوری و اطلاعات و برقراری نظام ارجاع، ایجاد روابط متقابل با تشکلهای مردمی محلی و سایر سازمانهای غیردولتی و کارسپاری به بخش خصوصی می‌باشد. لازم به ذکر است که تأمین اجتماعی و حمایت اجتماعی، زیرمجموعه‌ای از رفاه اجتماعی و ابزاری در سیاست اجتماعی محسوب می‌شوند. اختلاف مهم تأمین اجتماعی و حمایت اجتماعی در نحوه تأمین منابع مالی آنها و نیز منطبق توزیع آن منابع است. نظام خدمات حمایتی شامل مجموعه‌ای از اندیشه‌ها، تدابیر، خدمات و فعالیتهای غیربیمه‌ای است که با هدف کمک به گسترش زمینه عدالت اجتماعی و امنیت انسانی و توانمندسازی افراد اتخاذ می‌گردد و عموماً معطوف به گروه‌ها و اقشار ضعیف و آسیب‌پذیر جامعه است. (یزدانی، ۱۳۸۲) حمایت و مراقبت از خانواده‌ها و افرادی که به دلایل مختلف اقتصادی، اجتماعی فرهنگی و یا جسمی، ذهنی و روانی فاقد توانایی‌های لازم برای اداره زندگی شخصی، خانوادگی و اجتماعی هستند موضوع اصلی اقدامات و عملیات این بخش است. در گذشته بسیاری از برنامه‌های رفاه اجتماعی با

رویکرد حمایت اجتماعی مستقیم (دستگیری و کمک مستقیم) به افراد صورت می گرفت. نمونه این سیاست حمایتی مستقیم را می توان در قانون فقر (۱۶۰۱) دید. گروه هدف در این نهادها را اقشار کم درآمد جامعه، زنان، کودکان و افراد کهنسال می باشد. افزایش کیفیت حمایت های اجتماعی در سند جامع پیشگیری از بزهکاری وزارت رفاه از طریق موارد زیر امکان پذیر است:

۱- تقویت نهادها و سازمان های ارایه دهنده خدمات اجتماعی

۲- تقویت روابط و همکاری بین بخشیان سازمان های رفاه اجتماعی

۳- تقویت روابط آحاد جامعه و سازمان های مسئول

نتیجه گیری

در جمع بندی پایانی مقاله حاضر باید گفت فشار اقتصادی و فقر به عنوان یکی از مشکلات اساسی اقتصادی و اجتماعی در کشورهای در حال توسعه است. آمارها نشان می دهد حدود ۲۰٪ از جمعیت جهان روزانه با کمتر از پنج دلار در روز زندگی می کنند و در فقر مطلق به سر می برند. در کشور ما هم به عنوان یکی از کشورهای در حال توسعه با مشکل فقر رو به روست و بخشی از جامعه از روند توسعه عقب مانده و با موضوع فقر و بیکاری دست به گریبان هستند و همین موضوع باعث ازدیاد جرایم و معضلات اجتماعی شده است. شاید به قطع یقین می توان گفت عدم رفاه اجتماعی در یک جامعه اصلی ترین عامل ارتکاب جرم به حساب می آید. در این خصوص بر اساس بند "ه" ماده ۹ قانون ساختار نظام جامع رفاه و تأمین اجتماعی توانمندسازی یکی از سیاست های اساسی حوزه رفاه و تأمین اجتماعی بویژه سازمان های

حمایتی می‌باشد لذا ضرورت دارد توانمندسازی و خروج افراد و خانوارهای قابل بازتوان از چرخه حمایتی به عنوان یک رویکرد اساسی در سازمان‌های حمایتی مورد توجه واقع شود و تلاش‌های مضاعفی جهت توانمندسازی افراد و خانوارهای تحت پوشش سازمان‌های حمایتی صورت پذیرد. از آمار شاخص‌های مربوط به فقر و ابعاد مختلف فقر چنین برمی‌آید که در مقایسه با کشورهای هم تراز منطقه و کشورهایی که اخیراً رشد قابل ملاحظه‌ای در کاهش فقر داشته‌اند، ایران از بعد بهداشتی، آموزشی، فقر انسانی و برابری جنسیتی در سطح نسبتاً مطلوبی قرار دارد. بیشترین ضعف ایران مربوط به شاخص‌های اقتصادی فقر است. البته شاخص اقتصادی فقر در دو قسمت تحلیل شد، شاخص فقر مطلق و شاخص نبرابری درآمد که مشخص شد مشکل اصلی ایران مربوط به نابرابری درآمد است به طوری که در ایران ۲۰ درصد ثروتمندترین افراد در حدود ۵۰ درصد درآمد جامعه برخوردارند. بر این اساس، مشکل نابرابری درآمد همواره باید در طراحی برنامه‌های مربوط به فقر مدنظر قرار گرفته و مکانیزم‌های مربوط به کاهش فقر به گونه‌ای طراحی شوند که کاهش نابرابری درآمد را به عنوان نقطه اصلی مدنظر قرار دهند. نهایتاً درخصوص برنامه ملی پیشگیری ثانویه از مشکلات اجتماعی در گروه‌های در معرض خطر با نظارت وزارت رفاه می‌توان به موارد زیر اشاره داشت: ۱- طرح شناسایی افراد و خانواده‌های در معرض آسیب اجتماعی و آسیب‌دیده دهک نزدیک به خط فقر مطلق و ارائه خدمات پیشگیری از فقر آنها از طریق ترمیم دستمزد یا پرداخت دستمزد بیکاری مشروط به کارآموزی و کارایی با همکاری وزارت کشور، وزارت کار و امور اجتماعی، سازمان بهزیستی، اقتصاد و دارایی. به هرصورت باید اذعان داشت وقوع جرم، به عنوان یک پدیده نامطلوب اجتماعی، علل روانی، اقتصادی و اجتماعی متعددی دارد. با توجه به اینکه از طرفی عامل اقتصادی، عامل مهمی برای تمام ساختارهای اجتماعی بوده و

تأثیرات قابل توجهی بر روی وقوع جرم دارد باید در این رابطه تصمیمات جدی و تاثیرگذاری اتخاذ شود. در این رابطه به طور کلی نتایج ذیل را می‌توان به طور خلاصه برای این مقاله برشمرد. اولاً وزارت رفاه و تأمین اجتماعی به مثابه اصلی‌ترین و تأثیرگذارترین نهاد جامعه مدرن در زمینه رفاه و مسائل اجتماعی نقش مؤثری در پیشگیری از جرم دارد. ثانیاً این وزارتخانه در راستای تدوین برنامه‌های پیشگیری از جرم از مدل پیشگیری اجتماعی و بهره گرفته و شامل پیشگیری قبل وقوع و جرم و بعد آن می‌باشد.

منابع و مآخذ

الف: کتب فارسی

- ۱- رایجیان اصلی، م، ۱۳۹۹، بزه دیده در فرایند کیفری، انتشار خط سوم، چاپ دوم
- ۲- چارلز آل واینفیلد، ۱۳۹۷، ترجمه، معصومیان شرقی، حسام الدین، هم وابستگی (رهایی از وضعیت بشری) نشر فارابی حکیم
- ۳- سروستانی، ر، ۱۳۹۶، آسیب شناسی اجتماعی (جامعه شناسی انحرافات اجتماعی) نشر انتشارات اسلامی
- ۴- کرمی شجاع، م، (۱۳۸۷) مقایسه میزان رضایت مندی مددجویان از خدمات دولتی و غیردولتی، معاونت امور فرهنگی و پیشگیری سازمان بهزیستی لرستان
- ۵- عباس چی، م، ۱۳۷۹، حقوق کیفری اطفال در اسناد سازمان ملل متحد انتشارات مجد
- ۶- معین، م، ۱۳۶۰، فرهنگ فارسی، انتشارات امیر کبیر
- ۷- نجفی ابرندآبادی، ع، ۱۳۷۹، تقریرات جرم شناسی نظری دوره دکتری، دانشگاه تربیت مدرس ص ۱۱

ب: مقالات

- ۱- استراتژی کاهش فقر تجربه کشورهای شرق آسیا، ۱۳۸۶، ص ۲۴

- ۲- امین، ر، ۱۴۰۰، بررسی تأثیر آموزش مهارت های زندگی بر کاهش علائم افسردگی در معتادان، فصلنامه علمی آموزشی آرامش، شماره ۳۹
- ۳- بابایی، م، ۱۳۸۳، تحولات حقوقی جرم شناختی حالت خطرناک، رساله دوره دکتری حقوق کیفری و جرم شناسی، دانشکده تربیت مدرس
- ۴- تیموری، خ، ۱۳۷۸، درآمدی بر پیشگیری از وقوع جرم، مجله حقوقی دادگستری، شماره ۲۶
- ۵- حق جویان، ۱۳۸۱، رفاه اجتماعی و توسعه، (مروری بر کارکرد برخی نهادهای حمایتی در ایران، فصلنامه اجتماعی، شماره ۶)
- ۶- رایجیان اصلی، م، ۱۳۸۱، موقعیت اطفال بزه کار، بزه دیده در حقوق کیفری ایران، فصلنامه دیدگاه های حقوقی، نشر دانشکده علوم قضایی، ش ۲۵
- ۷- زینالی، ح، ۱۳۸۱، پیشگیری از بزهکاری و مدیریت آن در پرتو قوانین و مقررات فصلنامه علمی و پژوهشی رفاه اجتماعی، شماره ۶
- ۸- سازمان ثبت احوال کشور، ۱۳۸۳، آمار ازدواج و طلاق، سالنامه آماری کشور، آمار عملکرد قوه قضاییه، دفتر آمار و پردازش داده ها، انتشار شلاک، ص ۱۵
- ۹- سالنامه آماری کشور، سازمان مدیریت و برنامه ریزی کشور، مرکز آمار ایران، ص ۱۰۷
- ۱۰- سلیمانی نیا، ل، ۱۳۸۴، نقش سلامت روان در ظهور رفتارهای پرخطر نوجوانان رفاه اجتماعی، شماره ۱۹، ص ۸۷

۱۱- غلامی، ح، ۱۳۷۹، حمایت از حقوق و آزادهای اشخاص در اوضاع و احوال مخاطره آمیز، مجله امنیت، شماره های ۹-۱۰

۱۲- قربانیان، ن، ۱۳۸۵، بررسی اثربخشی آموزش های مهارتهای زندگی بر مردان (سکینروفرن، پایان نامه ارشد روانشناسی عمومی دانشگاه تبریز.

۱۳- گزارش ربع قرن عملکرد نظام جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۸۳، انتشارات سازمان مدیریت و برنامه ریزی، ۱۰، ۲۵

۱۴- گزارش استراتژی فقرزدائی، ۱۳۸۸، دفتر مقالات اجتماعی و فقرزدایی معاونت هدفمندسازی یارانه ها

۱۵- مجله حقوقی و قضایی دادگستری، ۱۳۸۱، ویژه نامه جایگزینهای زندان، شماره ۳۸

۱۶- نجفی ابرندآبادی، ع، ۱۳۸۱، روابط میان پیشگیری وضعی و کنترل بزهکاری، مجله تحقیقات حقوقی دانشکده حقوق، دانشکده بهشتی، شماره ۲۰-۱۹

۱۷- نجفی ابرندآبادی، ع، بزهکاری، احساس ناامنی و کنترل، مجله حقوقی دادگستری، شماره ۲۲

